

Löszpusztáktól a Bükk-fennsíkig Sztyepprétek növényföldrajzi és cönológiai elkülönítése

VOJTKÓ András¹ – FARKAS Tünde²

¹Észterházy Károly Fősikola Növénytan Tanszék Eger - ²Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Jósuaő

Munkánkban feldolgoztuk az Alföld plakor helyzetű és extrazonális, valamint a Középhegység lejtős sztyeppréteit. Összehasonlítottuk kompozicionális és analitikus sajátságait, elkülönítve és jellemezve a markáns csoportokat.

Az összehasonlítás mátrixát 163 cönológiai felvétel adta, amelyek területenkénti és szerzőnkénti megoszlása a következő:

1. Alföldi sztyepprétek: 20 felvétel [ZÓLYOMI Bálint (kézirat)].
2. Bükkalja, Mátraalja: 10 felvétel [ZÓLYOMI Bálint (kézirat)], 10 felvétel [LESS Nándor (kézirat)], 7 felvétel [VOJTKÓ András (kézirat)].
3. Bükk hegység: 10 felvétel [MARSCHALL Zoltán (KISZELYNÉ és mtsai. 1989)], 30 felvétel [LESS Nándor (LESS 1998)], 76 felvétel [VOJTKÓ András (kézirat)].

A feldolgozást SYN-TAX programcsomag segítségével, prezencia adatokkal és borítási értékek figyelembevételével is elvégeztük. Több clusteranalízist és főkomponens elemzést is lefuttattunk, míg végső véleményt alkottunk a csoportok kialakulásáról, az eredmények terepi tapasztalatokon nyugvó visszaigazolását követően.

A prezencia-abszencia adatokból származó mátrix, amely tulajdonképpen a fajok előfordulásáról ad képet, - tehát nem cönológiai felvétel-, viszont jó lehetőséget ad a növényföldrajzi elkülönülés kimutatására, a határok és különböző sztyeppzónák sávjainak meghúzására. A borítási értékek felhasználásával lefutó program pedig alkalmas a cönológiai hasonlóság és különbözőség kiemelésére. Eredményeinket a két módszer együttes értékeléséből kaptuk.

Fajösszetételbeli különbségek miatt (prezencia-abszencia adatok mátrixa) külön csoportot alkot az alföldi, a hegyaljai, a hegylábperemi és a hegyvidéki sztyeppréte változat, függetlenül a társulások típusától, amelyek ennél a módszernél nem válnak el. A borítási értékek adataiból nyert eredmények elkülönülő társulásai és előfordulásuk pedig a következő (nevezéktan BÖRHIDI 1996 szerint, valamint feltüntettük a "hagyományos" elnevezéseket is):

1. *Salvio nemorosae-Festucetum rupicolae* Zólyomi ex Soó 1964 [*Salvio-Festucetum rupicolae* pannonicum Zólyomi 1958]. Az Alföldön, illetve a benyúló alacsony középhegységi "előhegyeken", lösz alapközetben található állományai: Aszód, Bénye, Balatonföldvár, Érd, Gödöllő, Irsa, Kömlőd, Balatonkenese, Kúcs, Nagyhüresök, Pánd, Rád, Százhalombatta, Tápióság felvételi helyekkel. Ezen területek tovább oszthatók Zólyomi Bálint és Fekete Gábor szerint két külön növényföldrajzi csoportba (ZÓLYOMI-FEKETE 1994).

2. *Salvio nemorosae-Festucetum rupicolae* Zólyomi ex Soó 1964 [*Salvio-Festucetum rupicolae* submatricum Zólyomi 1969]. Az Északi-középhegység lábánál mutatható ki. Alapközete lösz, amely helyenként a miocén vulkáni tufákra települve található. Előfordulása: Felsőtárkány, Hatvan, Kerecsend, Muhi, Onga, Tard térségében bizonyított.

3. *Inulo hirtae-Stipetum tirsae* (Baráth 1964) Borhidi 1996 [*Campanulo-Stipetum tirsae* Meusel 1938 matricum Baráth 1967]. Az Északi-középhegység peremén, a miocén kori vulkánosság eredményezte riolit és dacit alapközeteken és tufaikon található, mint pl: Bogács, Eger, Felsőtárkány, Kisgyőr, Tard határában.

4. *Pulsatillo zimmermannii-Festucetum rupicolae* (Dostál 1933) Soó 1964. Az Északi-középhegységben, leggyakrabban meszes kőzeteken található 260 és 950m közötti tengerszint feletti magasságban. A szubasszociációk elterjedéséhez bükki adatok állnak rendelkezésünkre:

-typicum Soó 1959. A Délkeleti- és Délnyugati-Bükkben, valamint a "bükki Kővek" vonulatán.

-centaureosum micranthosi Less 1998. A Délkeleti-Bükkben.

-caricetosum humilis Soó 1959. Leggyakoribb előfordulása a Délkeleti- és az Északi-Bükkben.

Elkülönítettünk még két további típust, amelyek markáns csoportot alkottak. Főként az Északi-Bükkben található a *Campanula sibirica* konstanciájával jellemezhető nyílt sztyeppréteket, míg a *Dracocephalum ruyshiana* jelenléte a bükk-fennsíki állományokban jellegzetes.

Felhasznált irodalom

- BORHIDI A. (1996): An annotated checklist of the Hungarian plant communities, I. The non-forest vegetation. In: Borhidi (ed): Critical revision of the Hungarian plant communities. Janus Pannonius University Pécs 43-94pp.
- KISZELYNÉ V. A. – MARSCHALL Z. – ORBÁN S. – SUBA J. (1989): A Bükk hegység északi perem-hegyeinek florisztikai és fitocönológiai jellemzése. – Acta Acad. Paed. Agr. 19 (9):135-185.
- LESS N. (1998): A Délkeleti-Bükk lejtősztyepp-rétjei. – Kitaibelia 3 (1): 23-35.
- VOJTKÓ A. (1999): A Bükk hegység sziklagyepeinek és sztyeppréteinek jellemzése. In: CSONTOS P. (szerk.): Sziklagyepek szünbotanikai kutatása. – Scientia Kiadó, Bp. (1998) pp.: 133-155.
- ZÓLYOMI B. (1969): Természetes növényzet. Északalföldi hordalékkúp-síkság. In: MAROSI S. – SZILÁRD J. (szerk.) A tiszai Alföld. – Akadémiai Kiadó, Bp. pp.: 212-215.
- ZÓLYOMI B. – FEKETE G. (1994): The Pannonian loess steppe: differentiation in space and time. – Abstracta Botanica 18 (1): 29-41.

Summary

From loess steppes to Bükk Plateau. Phytogeographical and coenological distinguish of steppe grasslands
A. VOJTKÓ – T. FARKAS

We have divided the *Festuca rupicola* dominated steppe grasslands of the Great Hungarian Plain, the edge of the hillfoot and the Middle Range by multivariate mathematical methods. From phytogeographical point of view we can make distinction between the following communities: *Salvio-Festucetum rupicolae* Zólyomi ex Soó 1964 Great Hungarian Plain, *Campanulo-Stipetum tirsae* Meusel 1938 hillfoot, *Pulsatillo-Festucetum rupicolae* (Dostál 1933) Soó 1964 Middle Range. The further types of the grasslands can be separated from each other according to their characteristic species: *Pulsatillo-Festucetum rupicolae* typicum, *caricetosum humilis*, *centauretosum micranthost*.